

Anselm of Canterbury and Scholastic Thought

Banu Ünal^{a,1}

^a Sosyal Bilimler Enstitüsü, Orta Çağ Tarihi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat, 60100, Türkiye

Abstract

Anselm lived between 1033-1109. He's an Italian. Throughout his life, he has also been a monk, a pastor. But in a short time he became a renowned philosopher by finding intelligent solutions to the problems of God's being and was appointed Archbishop of Canterbury in 1109. Anselm has argued that the concepts of God, reason and belief are a whole, and that reason is necessary to understand God, but that faith must first be believed. Scholastic thought emerged at the end of the development of the dialectic, one of the branches of trivium knowledge. Dialectics is the art of discussion by way of questions and answers. Here the father of the scholastic was Anselm of Canterbury who adopted the dialectic as the basic method of ideological thinking. Anselm, in the XII. century, he made the definition of mind and led people to think. Thus, dialectical thought emerged. Anselm has indicated that God exists, that it cannot be denied, but that it can be understood through reason. XII. In the century God and reason became the cornerstone of Christian humanism. For this reason, Anselm is also recognized as an important humanist. In this study, we will talk about the studies of Anselm of Canterbury as well as the changes happened in the Medieval Europe after the scholastic belief started to be active at universities and also we will talk about the effects of scholasticism.

Keywords: "Medieval, Europe, Anselm, Scholastic Thought"

1. Giriş

Orta Çağ'da felsefe anlayışı farklı şekillerde tanımlanabilen bir kavramdır. Çünkü sürekli olarak bir arayış olduğu için anlamlar da değişim geçirmekteydi. Bu dönemde felsefe için yaygın olarak skolastik terimi kullanılmaktaydı. Bu kelime köken olarak Latince "schola" kelimesinden gelmektedir. Bu dönemdeki hocaların bir kısmı, gerçeği aramaya gerek duymamış sadece sahip olduklarına inanmışlardır. Orta Çağ filozofları ve hocaları için gerçek olan sadece dinin dogmalarıydı (Aster, 2005:380).

Orta Çağ için genelde "karanlık" tasviri yapılmaktadır. Günümüzde dahi bu inanış, devam etmektedir. Fakat bu tasvir, Orta Çağ için oldukça küçültücü bir terimdir çünkü bu konu tartışmalıdır. Hatta çeşitli sorular akla getirmektedir. Şöyle ki; Orta Çağ için karanlık terimi kime ve neye göre kullanılmıştır? Dönemin hangi şartları temel alınmıştır? gibi sorular cevapsız bırakılmıştır. Ayrıca o dönemi sadece skolastik düşünce ile sınırlamak ne kadar doğrudur bu tartışılır bir durumdur. Çünkü skolastik düşünce de zaman içinde değişime uğramış ve farklı bir boyuta taşınmıştır. Skolastik dönemde Türk-İslam medeniyetinin başını çektiği Doğu dünyası bilimde ve teknikte oldukça zirve dönemindeyken, Batı ise bu bilim ve tekniği öğrenmek için çaba göstermekteydi. Ayrıca Batı dünyası, sadece içine düştüğü buhranlı dönemden çıkmaya çalışıyordu (Serdar, 2016:277). Dolayısıyla bu dönemde hiçbir gelişme yoktur ya da çok karanlık bir çağdır diyemeyiz. Koyre, bu konuda şöyle demiştir:

"Orta Çağ'ın yaşanan siyasal, iktisadî ve düşünsel barbarlık çağının yanında, olağanüstü verimli bir sanatsal yaşam çağını da gördüğünü belirtir" (Evkuran:38).

Orta Çağ döneminde oluşan bu yeni düzen, Roma İmparatorluğunun yıkılışıyla oluşan yeni otoritelerin hâkim olduğu bir düzendir. Hangi otoritenin hâkim olduğu kilise tarafından belirlenmiştir. Yani kilisenin kutsadığı imparator, diğer otoriteler tarafından tanınmaktaydı. Roma İmparatorluğu'nun dağılması sonucu güç kazanan Hristiyan Kilisesi, zamanla dini ve ruhani otoritesini genişletmiştir (Kılıç & Demirçelik, 2011:182). Hristiyanlığın hâkim bir din olmasıyla kilise, en önemli güç olmuş ve tüm kurumlar üzerinde etkisini göstermiştir. Bu dönemde din kavramı, oldukça yoğun bir şekilde kendini göstermiş ve toplum üzerinde etkili olmuştur. Buna ek olarak dinsel ve felsefi düşünce olarak "Skolastik" düşünce ortaya çıkmıştır. Skolastik düşünce, aslında bir harman ürünüdür. Bilgi ve dinin uzlaştırılması sonucuna dayanmaktadır (Kılıç & Demirçelik, 2011:185).

¹ Corresponding author. Tel.: +0-000-000-0000 ; fax: +0-000-000-0000 .

E-mail address: banunal@hotmail.com

Bu dönemde kilise ve ruhban sınıfının düşünceleri dışında hiçbir düşünce, tartışma ve kuşkuya izin verilmemiştir. Bunun aksini yapan ve bir çıkış göstermeye çalışanlar, ölüm ya da aforoz cezasıyla karşılaşmışlardır. (Küçük, 2015:52) İşte düzen böyleyken Roma İmparatorluğu'nun mirası ile yeryüzündeki Tanrı devleti diye bilinen evrensel Hristiyan Kilisesi birleşmiştir. Felsefe kısmını inceleyecek olursak bu gelişmenin sonucunda Skolastik felsefe ortaya çıkmıştır (Gökberk, 1993:160).

2. Anselmus ve Skolâstik Düşünce

Aziz Anselmus, 1033 yılında Aosta'da doğmuştur (Cevzici, 2001:221). Babası Gundulf, Aosta vatandaşı olmuş bir Lombard idi ve annesi Ermenberga, eski bir Burgonya ailesinden idi. Richezad adlı bir kız kardeşi vardı (Rule, 1883:1).

Anselmus, yaklaşık on dört yaşındayken bir keşiş olmaya karar vermiştir. Keşişler, manastırlarda bir arada yaşarlar ve tüm zamanlarını duaya, Tanrı'yı öğrenmeye ve başkalarına yardım etmeye adanmışlardır. Anselmus zamanında bir keşiş ya da rahibe olmak (kadın için) Hristiyanlar için yapılabilecek en güzel şeydi. Ancak Anselmus için bir sorun vardı. O da keşiş olabilmek için babasının izin vermesi gerekmekteydi. Ancak Anselmus'un babası Gundulf, oğlunun geleceği için farklı fikirlere sahipti. İyi bir kariyere sahip olmasını ve para kazanmasını istiyordu ve bu yüzden babasıyla şiddetli bir çatışma yaşadı (Carr, 2013:8). Ayrıca annesinin ölümünden sonra 1056'da evden ayrıldığı Burgundy ve Fransa'da seyahat ettiği ayrıca annesinin akrabalarıyla birlikte kaldığı belirtilmektedir. 1059 yılında 26 yaşındayken, Le Bec adlı Fransa'daki bir Benedikten Manastır'ına geldi. Gelişinden bir yıl sonra Lanfranc'un etkisiyle Bec'te kalmaya karar verdi (Hopkins, 2003:138).

O dönemlerde pek çok insan, daha fazla bilgi edinmek için Avrupa'yı dolaşmaktaydı. Hatta bilgi arayışındaki insanlar, bazen kendi okullarını yöneten ünlü öğretmenleri ziyaret ederek bilgi toplayabiliyorlardı. İşte bu süreçte Anselmus, bir bilim adamı ve diyalektik öğretmeni olarak ün kazandı (Carr, 2013:11).

Bunun yanı sıra XI. yüzyılın en büyük filozofu Canterbury'li Anselmus, kendisine "özgünlük ve bilgeliğin babası" unvanını veren özgün bazı eserlerin yazarıydı. Anselmus, modern çağda Tanrı'nın varlığını kanıtlamak için tasarlanan "Ontolojik Argüman" ı ile bilinir. Ayrıca metafizik, etik ve dil felsefesine önemli katkılarda bulunmuştur. Ontolojik kanıt, genel olarak Anselmus ile başlatılır; ama bu kanıtı felsefi bir biçimde ortaya koyan ve yaygınlaştıran kişi Descartes olmuştur (Dağ, 1979:287).

Anselmus, entelektüel başarıları ile ünlenmiştir. Lanfranc'ın diyalektik dersinden oldukça etkilenmesinin yanı sıra, onun düşüncesinin değişmesine en çok etki edenler Augustine, Boethius ve Aristo'nun eserleri olmuştur (Hopkins, 2003:139). Anlaşılacağı üzere Bec Manastırında bulunan Lanfranc ilgisini çekmiş ve 1063 yılında Anselmus, Bec Manastırında baş vaiz ve 1078 yılında ise manastırın başrahibi olmuştur. Tanrı'nın varlığı ve Tanrı fikri üzerinde durmuş ve olaylara akıl yöntemiyle çözümler bularak dikkat çekmiştir. Bu sebeple 1093 yılında Canterbury başpiskoposu olarak atanmıştır. Anselmus, *Monologium*, *Proslogium* ve *De veritate* adlı üç önemli eser yazmıştır (Gilson, 2007:240). Lanfranc, aynı zamanda Avrupa'da üne sahip bir adamdı ve İngiliz Kilisesi'nde önemli bir değişim dönemine tanıklık etmiştir. Lanfranc, Anselmus'un akıl hocasıydı ya da daha uygun bir söylemle Lanfranc'ın öğrencisi ya da sıkı bir takipçisiydi denilebilir (M.Aird, 2014:92).

Felsefi bakımdan ise en üretici olduğu dönem, Bec Manastırında eğitim verdiği yıllar olarak bilinir ve nadir görülen bir diyalektik yeteneğine sahiptir (Gilson, 2007:240). Anselmus, Tanrı'nın varlığını ispat ederken saf düşünceyi temel alır. Tanrı'yı anlamının bir zorunluluk olduğunu ve bu zorunluluğun mantık ve fizik bağlamında değil, aslında var olan bir şeyin anlaşılabilirliğine savunmaktaydı (Lavisolo, 2010:410).

İşte bu bağlamda Skolâstik düşünce, *trivium* bilgi dallarından olan diyalektiğin gelişmesiyle ortaya çıkmıştır. Diyalektik karşılıklı diyaloglar şeklinde sorulara yanıt bulma yöntemiyle geliştirilen bir tartışma sanatıydı ve skolâstik babası Anselmus, diyalektiği ideolojik düşüncenin temeli olarak benimsemiştir. Diyalektik aslında aklın kullanılmasına dayanıyordu. Anselmus, bu durumu genişleterek özgür iradeyle Tanrı'nın varlığını kanıtlama yoluna gitmiştir (Goff, 2008:151).

Anselmus, aslında tam olarak kilisenin karşısında hiçbir güç yokken kendi düşüncelerini savunarak bu döneme damga vurmuştur. Anselmus, dini doğmaları arka plana atmamış; fakat inancın en yüksek sırlarını akıl ile temellendirmiştir. Akıl yoluyla gerçeklere ulaşılabilirliğini ve akıl ve Tanrı arasında büyük bir ilişki olduğunu savunmuştur (Gökberk, 1993:161). Söylediğimiz gibi dini inançları yok saymamış ve insanın başlangıç noktasının iman olduğunu belirtmiştir. Şöyle ki:

"*inanmak için anlamaya gayret etmeyiz, anlayabilmek için inanırız: neque enim quaerointelligere ut credam, sedcredo ut intelligam*" (Gilson, 2007:240).

Anlaşılacağı üzere Anselmus, "inanmak için anlıyorum" görüşünün aksine "anlamak için inanıyorum" görüşüyle ve Tanrı'nın varlığını kanıtlara dayandırmasıyla ün kazanmıştır. Dolayısıyla Anselmus'un adı yüzyıllar boyunca ontolojik kanıt ile anılmıştır. Ontolojik kanıt, aslında varlık kanıtı anlamına gelmektedir. Ontoloji Yunanca on to=varlık kelimesiyle logos=bilgi kelimelerinden doğmuştur. Ontoloji varlığı görüldüğü gibi değil, gerçekte olduğu gibi inceleyen ve bize olduğu gibi gösteren bir bilimdir (Dağ, 1979:287).

Ontoloji kelimesini felsefi anlamda ilk kullanan Christian Wolf olmuştur. Arkasından Wolf'u takip eden Kant, "Ontoloji" kelimesinden "Ontolojik kanıt" sözünü türetmiştir. Fakat Ontolojik kanıt, genel anlamda ilk olarak Anselmus ile başlar. Ontolojik kanıt dışındaki varsayımlar, Tanrı'nın varlığı ile ilgili durumun akıl yürütme ile bilinebileceğini ortaya koymuşken Ontolojik kanıt, Tanrı'nın varlığının doğrudan doğruya hiçbir kanıtla gerek duyulmadan bilinebileceği konusu üzerinde yoğunlaşmaktadır (Dağ, 1979:287). Ontolojik kanıt, Tanrı'nın varlığının mantıksal olarak varlığını ve O'nun tabiatına uygun bir akıl yürütmeyi gerektirmektedir (Beki, 2015:120). Anselmus için düşünme, varlık olmanın ve yorumlamanın bir harmanıdır. "Ontolojik" kanıtın kendisi, sadece Tanrı'nın kanıtıdır; çünkü Tanrı, tüm düşüncenin ve tüm eylemin ve de her şeyin bağlı olduğu tek varlıktır (Sultana, 2017:278).

Ontolojik kanıt ise anlaşılacağı üzere Tanrı'nın varlığını kanıtlamak için ortaya çıkmıştır. Anselmus, Descartes, Plantinga gibi felsefe düşünürlerinin mükemmellik kavramı temelinde bir şeyin var olması gerçeği yatmaktadır. Anselmus, mükemmellik ve varlık arasındaki ilişkiye dikkat çekmektedir. Yani bir şeyin mükemmel olması için onun var olduğu düşünülmelidir. Tanrı'nın mükemmelliğini savunabilmek için de O'nun gerçekte var olması gerekmektedir. Anselmus, Tanrı'yı en mükemmel varlık olarak tanımlamaktadır (Beki, 2015:121). Anselmus, aslında kendisinden daha büyüğü olduğu düşünülemeyen varlığın hiçbir şekilde belirsiz olmadığını ve bu durumun da Tanrı'nın varlığına işaret ettiğini belirtmektedir (Beki, 2015:124-125).

Bu kadar gerçekçi fikirlerle ortaya çıkan Anselmus, "bilmek nedir?" sorusuna yanıt arar ve "bilmek, düşündürmektir, gerçeği çıkarabilmektir" diye cevap verir. Ayrıca "gerçek dediğimiz şey nedir?" sorusunun da cevabını aramaktadır. Anselmus, aslında gerçeğin realiteye uygun olmasıyla var olabileceğini savunur (Aster, 2005:400). Anselmus, sadece zihinde var olan bir şeyin gerçekliğinin tam olarak mümkün olmadığını ve var olan bir şeyin hem zihinde hem de dış dünyada var olması gerektiğini savunmuştur. Eğer tanımlanabilen en mükemmel varlık, sadece zihindeki olsaydı; insanlar, zihinde yarattıkları varlığın mükemmelliğini hiçbir şeyle kıyaslayamayacaklar ve gerçekte var olan varlığı tanımlarken çelişkiye düşeceklerdi. O yüzden tanımlanabilir olan varlık zihinde olduğu kadar dış dünyada yani gerçekte de var olmalıdır (Hick, 2007:210).

Anselmus, daha sonra ontolojik kanıtı daha farklı ele alarak Tanrı'nın varlığını kanıtlama yoluna gitmeden Tanrı'nın zorunlu varlığına işaret etmiştir. Herkesin zihninde bir Tanrı profili olduğu için Tanrı'nın yokluğunu düşünmenin imkansız olduğunu savunmuştur (Hick, 2007:210). Anselmus'a göre eğer bir varlık için acaba var mı sorusu gündeme geliyorsa onun yokluğu düşünülemez ya da yokluğu kanıtlanmamış bir varlık için kesin bir yargıya varılamaz. Yokluğu düşünülemeyen bir varlık, yokluğu düşünülebilen bir varlıktan daha mükemmeldir (Beki, 2015:127). Anselmus'a göre Tanrı'nın mutlak gücünün sınırı, O'nun iradesinin sonucudur. Anselmus'a göre Tanrı, kendi iradesi doğrultusunda her şeyi yapabilir, eğer bir şeyi yapmıyorsa bu kesinlikle istemediği içindir. Yani Tanrı'nın bir şeyi yapmaması kudret yokluğu ya da irade yokluğu değildir (Fedriga, 2010:534).

Orta Çağ'da etkin olan bu skolastik dönem 800-1200'lü yıllar arası erken skolastik, 1200-1300 yılları arası yüksek skolastik ve 1300- 1500'lü yıllar arası geç skolastik dönem olmak üzere 3'e ayrılmaktadır (Gökberk, 1993:157).

IX. ve XII. yüzyıllar arasında yüksek eğitim manastır, katedral ve saray okullarında veriliyordu. Skolastik düşüncenin asıl temelleri bu okullarda atılmıştır (Bedirhan, 2012:341). Orta Çağ okullarında gramer, astronomi, müzik, hitabet, geometri, diyalektik ve ilahiyat(teoloji)gibi dersler öğretiliyordu (Aster, 2005:380).

1000 yılında İtalya'nın Bologna şehrinde hukuk öğrenmek isteyen öğrenciler tarafından *Universitas* adı verilen bir eğitim kurumu oluşturulmuştur. Zamanla bunlara Paris, Oxford, Cambridge, Padua gibi üniversiteler eklendi (Bedirhan, 2012:342). Bir bakıma üniversiteler zamanın ihtiyaçları sebebiyle kendiliğinden oluşmuştur denilebilir. Geç Orta Çağ olarak adlandırdığımız bu dönemde Avrupa bir değişim yüzyılı yaşamıştır. Bu değişimin en büyük örneğini kurulan üniversiteler ve sosyal hayatta görmekteyiz (Ülgen, 2010:348).

XII. yüzyıl sonlarına kadar Batı dünyasının en önemli kültür merkezleri bu okullardı. Üniversiteler kurulana kadar asıl eğitimi verilen kurumlar buralardı. Kurulan Üniversiteler skolastik in yükselme döneminin temellerini atmıştır (Bedirhan, 2012:341).

Orta Çağ Avrupa'sındaki üniversitelerden Paris ve Bologna Üniversitelerinin çok önemli olduğunu görüyoruz. 1248 yılında Paris Üniversitesi'nde teoloji uzmanı olarak görev alan Abelardus² çalışmalarını sanat ve bilime yayarak bilginin sınırlarını genişletmiştir(Goff, 2008:152). Bu okullar, Fransız skolastik düşünürü, Tanrıbilimci, diyalektik ve ahlak filozofu olan Abelardus örneğinde olduğu gibi bazı ünlü hocaları ile daha fazla ünlenmiş ve ilgi çekici olmuştur. Bu hocalar başka şehirlere göç ettiklerinde onların öğrencileri de o şehirlere hocalarla birlikte gitmişlerdir. Özellikle Paris şehri, pek çok hocanın ve öğrencinin toplandığı bir yer olmuştur. Bu durum kentlerde üniversiteleşme sürecini başlatmış ve böylelikle hocalar kral ve papa tarafından resmen tanınmış ve bazı ayrıcalıklara sahip olmuşlardır (Ülgen, 2010:351).

²"Abelardus; Fransız mantıkçı, ahlak filozofu ve tanrıbilimcidir. Petrus Abaelardus'un bilinendiği bir adı Palatinumlu gezgin anlamına gelen "Peripateticus Palatinus"dur. Erken skolastik dönemin en ünlü filozofu Anselmus'un inanç- akıl ilişkisi bağlamında gerçekleştirdiği tartışmayı kendi dönemine de taşımış ve yüksek skolastik temellerini atmıştır. Orta Çağ felsefesinin en önemli problemlerinden olan "tümeller" tartışmasını başlatmasıyla önemli açılımlar sağlayan Ortaçağ Hıristiyan düşünürüdür. Abelardus, Orta Çağ felsefe tarihinin en gözde filozoflarından biridir " (Bilgin, 2009:116).

Kurulan üniversiteler, ilk dönemlerinde çok uzun süre yerleşik binaları, kütüphaneleri olmayan ama merkezine insan faktörünü alan loncalar halinde varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bu üniversiteler, Skolastik Dönemin hâkim olduğu dönemlerde manastır ve katedral hocalarının sadece verilen bilgileri aktarma görevlerinin aksine eğitimcilerin ve öğrencilerin haklarının korunması prensibi üzerine kurulmuşlardır. Eğitimciler ve öğrenciler arasında sağlam bir ilişkinin varlığı hedeflenmiştir. İnsanların sorgulamaya başlaması ve dogmatik düşüncelerin dışına çıkıp başka arayışlara girmesi bu eğitim kuruma olan ihtiyacı gözler önüne sermektedir. Bu dönemde dış saldırıların ortadan kalkması, yönetimin artık sadece kilise tekelinde olmaması, ekonomik kalkınma, şehirleşme, Avrupa’da oluşan keşfetme, öğrenme ve bilme isteği bu kurumların varlığını hem sağlamlaştırmış hem de arttırmıştır (Ülgen, 2010:349).

Zamanla kurulan bu üniversitelerde eğitim sistemi, tek bir dil üzerine yoğunlaşıp eğitim ve öğretimi Latince yapmaya başlayınca öğrenciler ve insanlar arasında bilgiler daha çabuk yayılmaya başlamıştır. Bu durum, zamanla Avrupa’nın tamamının yavaş yavaş bilgilenmesini ve aydınlanmasını sağlamıştır. Avrupa’nın aydınlanmaya başlaması Rönesans’ın temellerinin atılmasına yardımcı olmuştur (Küçük, 2015:53).

Aslında buradaki dil birliği durumu, daha önce Charlemagne tarafından oluşturulmaya başlanmıştı. Karolenjler döneminde Karolenj Rönesans’ı olarak bilinen Rönesans’ın temeli olan Karolenj miniskülü sayesinde yazıda birlik sağlanmıştır. Daha önceleri bütün Avrupa’da farklı yazılar kullanılıyordu ve bu durum halk için anlaşılması güç durumlar yaratıyordu. Halk çeşitli yazıları yazmak ve onları okumak için oldukça geniş bir zaman harcıyordu. Karolenj Rönesans’ının temelini oluşturan yazı şekli paleografide önemli bir adım olmuştur. Karolenj yazısının kolay okunabilir ve yazılabilir olması tüm Avrupa’da hayatı kolaylaştırmıştır. Yazı şeklinde, kelimeler arasında boşluklar olması, küçük harflerin ortaya çıkması hem okumayı hem de yazmayı hızlandırmıştır. Daha sonraları Katolik kilise rahipleri tarafından geliştirilen yazı tipi Batı uygarlığının edebi anlamda gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Karolenj miniskülü 1927’de yazılan bir eserde hala etkisini sürdürdüğü gibi, bugün Latin alfabesinde küçük harflere bakılınca bu yazı tipinin etkisi daha net görülmektedir (Genç, 2013:270-273).

Daha modern, daha anlaşılır ve anlamaya yönelik bir eğitim tarzı benimseyen bu üniversiteler ile birlikte entelektüel alanlarda da gelişmeler olmuştur. Eğitim XI. Yüzyılın sonlarına doğru yeminli rahiplerden, okumuş rahiplere geçmiştir ve bu sistem üniversiteler oluşturulduğunda da bu şekilde devam etmiştir (Ülgen, 2010:350).

Skolâstik ilk dönemi, imanın akıl ile şekillendirilmesi sonucuna dayanır. Erken Skolâstik felsefenin ilk filozofu Johannes Scottus Eriguena’dır³. Eriguena, din ve felsefeyi birbirinden ayırmamıştır. Dinin akıl ile temellendirilmesi gerektiğini savunmuştur (Küçük, 2015:52). Skolâstik felsefenin bu döneminde Hristiyanlar ve Müslümanlar, doğayı dikkate almamışlar, daha çok dinleri için tehdit oluşturacak faktörlere yönelmişlerdir. Doğayı inceleyerek yeni bilgilerin oluşmasının önünü kesmişlerdir (Bedirhan, 2012:336). İşte bu farklı ortamda skolâstik ilk döneminin ve Orta Çağ’ın en ünlü filozofu Anselmus olmuştur. Anselmus, daha önceki filozofların aksine “*inanmak için anlıyorum*” felsefesinin tersine “*anlamak için inanıyorum*” önermesine anlam kazandırmıştır (Gökberk, 1993:161).

Skolâstik felsefenin ikinci dönemi olarak adlandırılan yükseliş dönemi, Batı dünyasının XII. yüzyılda İspanya üzerinden Araplarla temas içinde olduğu bir dönemdir. Bu sebeple İslam felsefesinin İslam düşünürleri tarafından bilim ve felsefeye dini etmenler katılarak Aristo mantığı yorumu da katılarak bilim ve felsefenin oldukça geliştiği bir dönemdir (Küçük, 2015:53). Bu dönem filozofları için aslında Aristo metodunu kullanmak onların lehine bir durumdu. Çünkü Aristo metodunda deney ve gözlem bulunmamaktaydı. Aristo’nun düşünceleri Hristiyan inançlarını anlatabilmek için bir araç olarak kullanılmaktaydı (Bedirhan, 2012:360-361). Anlaşılacağı üzere Aristo, bu dönemin bel kemiği ve tartışılmayan otoritesi oldu ve skolâstik düşüncenin de temelini oluşturdu (Küçük, 2015:53). Buna göre Yüksek skolâstik döneme skolâstik altın çağı denilebilir (Cevzici, 2001:250).

XIV ve XV. yüzyılları kapsayan ve skolâstik son dönemi olan ve gerileme dönemi olarak adlandırılan dönem ise skolâstik felsefenin eleştirilmeye ve en önemlisi sorgulanmaya başladığı dönemdir. Sadece dogmatik bilgilere önem verilmeyen, dine zarar vermeden bilim ve felsefenin öne çıkmaya başladığı bir dönemdir. Yavaş yavaş artık bu dünyanın da sorgulanmaya başladığı bir dönem olmuştur. XII-XIII. yüzyıllardaki düşüncelere karşı çıkıldığı ve bu dönemdeki sentezlerin çökertilmeye başladığı ve felsefenin özgür kalmaya başladığı bir dönemdir (Cevzici, 2001:312). Bu dönem Rönesans için felsefi ve bilimsel bir zemin oluşturmuştur. Kısaca felsefe ve bilimin modernite anlayışına göz kırptığı bir dönem olmuştur (Küçük, 2015:54).

³ “Johannes Scottus Eriguena; Yaklaşık MS 800-877 yılları arasında yani dokuzuncu yüzyıla kadar yaşamış olan İrlandalı bir filozoftur. Eriugena Hristiyan bir filozof ve Yunan Hristiyan teolojisinin etkili bir aktarıcısıydı. Yüzyılın en sıradışı düşünürüydü Eriugena, Batı’daki Scholastic geleneğini başlatıyor. Eriugena ontolojisi sadece temel ve evrensel bir disiplin değil; aslında, Plato’nun Sophist ve Pannmides’lerinden beri varoluşun en ayrıntılı analizini veren, radikal bir meontoloji ile ontolojik onayları ve yapıları dengeleyen negatif bir diyalektik geliştirdi. Eseri İrlanda ve Fransa, Roma ve Bizans arasında bir bağlantı sağlıyor Yüksek Orta Çağ düşünürleri arasında önemli bir yere sahiptir.” (Moran, 1989:4)

3. Sonuç

Bilinenin aksine Orta Çağ aslında Avrupa için karanlık olarak adlandırılmazdı. Aslında Orta Çağ, daha doğrusu Orta Çağ Avrupa'sını saran Skolâstik düşünce biçimi, belirli bir noktada sınırlı kalmamış, bu düşünce tarzı ve Avrupa sürekli bir değişim ve gelişim içinde olmuştur. İlk başlarda sorgulamayı reddeden ve kilisenin hâkimiyetinin baskın olduğu Skolâstik düşünce daha sonraları sorgulanabilen, düşünen, akıl çerçevesinde doğrulara ulaşılmaya çalışılabilen bir düşünce tarzı haline gelmiştir. Bu düşünce şeklinin en büyük temsilcisi Canterbury'li Anselmus'tur. Skolâstik düşüncenin en karmaşık olduğu ve insanların hiçbir şeyi sorgulamadan kabul ettikleri dönemde, Tanrı'nın varlığını sorgulaması ve kanıtlara dayandırmasıyla aslında skolâstik düşüncenin yükselme döneminin zeminini hazırlamıştır. Daha sonraki zamanlarda artık skolâstik düşüncenin yavaş yavaş yok olmaya başladığı dönemde artık üniversitelerin gelişimini görüyoruz. Daha önce de belirttiğimiz gibi Skolastik dönemin hakim olduğu dönemlerde manastır ve katedral hocaların sadece verilen bilgileri aktarma görevleri var iken daha sonraları üniversitelerin kurulmasıyla eğitim sistemi ve hocaların konumu değişmiştir. Üniversiteler, öğretmenlerin ve öğrencilerin haklarının korunması prensibi üzerine kurulmuşlardır. Bu eğitim kurumlarında Eğitimciler ve öğrenciler arasında sağlam bir ilişkinin varlığı hedeflenmiştir. Ayrıca düşünen, sorgulayan ve dogmatik düşüncenin dışına çıkıp araştıran insan sayısının artması hedeflenmiştir.

Kaynaklar

- Aster, E. v. (2005). *İlkçağ ve Orta Çağ Felsefe Tarihi*. (V. Okur, Çev.) İstanbul: İm yay.
- Bedirhan, Y. (2012). *Orta Çağ Tarihi*. İstanbul: Nobel yay.
- Beki, M. (2015). Mükemmellik ve Ontolojik Kanıt. *Dini Araştırmalar Dergisi* , 18 (47), 119-145.
- Bilgin, Ö. (2009). Petrus Abaelardus Skolastiği:Sic et Non. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (9), 113-133.
- Carr, S. (2013). *Anselm of Canterbury*. Amerika: Reformation heritage Books.
- Cevzici, A. (2001). *Orta Çağ Felsefesi Tarihi*. Bursa: Asa Kitabevi.
- Dağ, M. (1979). Ontolojik Delil ve Çıkmazları. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* , 23 (1), 287-317.
- Evkuran, M. Orta Çağ Paradigması ve Siyasal Düşüncenin Evrimi. *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi* , II (4), 37-58.
- Fedriga, R. (2010). Kadiri Mutlak'ın Diyalektiği. U. Eco içinde, *Orta Çağ,Şatolar,Tüccarlar,Şairler* (s. 532-541). İstanbul: Alfa yay.
- Genç, Ö. (2013). *Birleşik Avrupa'nın Mimari Şarhman ve Karolenj Rönesansı*. Ankara: Lotus yay.
- Gilson, E. (2007). *Orta Çağ'da Felsefe Patristik Başlangıcından XIV.Yüzyılın Sonlarına Kadar*. (A. Meral, Çev.) İstanbul: Kabalcı yay.
- Goff, J. L. (2008). *Avrupa'nın Doğuşu*. (T. Binder, Çev.) İstanbul: Literatür yay.
- Gökberk, M. (1993). *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hick, J. (2007). Tanrı İnancının Temelleri. (A. Topaloğlu, Dü.) *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (32), 209-226.
- Hopkins, J. (2003). Anselm of Canterbuy. T. B. Jorge J.E Gracia içinde, *A Companion to Philsophy in the Middle Ages* (s. 138-151). Oxford: Blackwell Publishing.
- Kılıç, R., & Demirçelik, M. (2011). Mülkiyet Kavamının Tarihsel Gelişimi Sürecinde Orta Çağ ve Reform hareketi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (30), 181-190.
- Küçük, S. (2015). Orta Çağ'da Hristiyanlık ve İslam Dinlerinin Felsefe ve Bilim Üzerindeki Etkileri. *Alevilik-Bektaşılık Aratırmaları Dergisi* , 43-64.

Lovisolò, A. (2010). Johannes Duns Scotus'un Düşünceleri. U. Eco içinde, *Orta Çağ, Şatolar, Tüccarlar, Şairler* (L. T. Basmacı, Çev., s. 404-411). İstanbul: Alfa yay.

M.Aird, W. (2014). Saint Anselm of Canterbury and Charismatic Authority. *Religions* , 5 (1), 90-108.

Moran, D. (1989). *The Philosophy of John Scottus Eriugena a Study of Idealism in the Middle Ages*. Amerika: Cambridge University.

Rule, M. (1883). *The Life and Times of St. Anselm*. Londra: University of ST Michael College.

Serdar, M. (2016). Bilginin Peşinde Bir Din Adamı: Bathlı Adelard. P. Ülgen, A. Demir, & M. Serdar içinde, *Münir Atalar Armağanı "Ortaçağ Tarihi Yazıları"* (s. 277- 287). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat yay.

Sultana, M. (2017). Anselm's Argument: On The Unity of Thinking and Being. *New Blackfriars* , 276-291.

Ülgen, P. (2010). Geç Ortaçağ'da Avrupa'daki Üniversiteler ve Eğitim. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 7 (14), 347-372.

** Bu çalışma, 05-08 Temmuz 2018 tarihlerinde Nevşehir'de düzenlenen *II. International Scientific and Vocational Studies Congress – Social and Human Sciences* adlı sempozyumda sözlü bildiri olarak sunulmuş, sonrasında ek bilgi ve değerlendirmelerle genişletilerek yeniden düzenlenmiştir.